

De achttiende-eeuwse tuinen van de Hollandse Manifaktura in Jaroslavl

In het begin van de achttiende eeuw werd in de Russische stad Jaroslavl aan de Wolga, in opdracht van Tsaar Peter de Grote een grote textiel fabriek aangelegd. Deze textiel fabriek bezit een voor Rusland bijzondere vroege tuinaanleg in geometrische stijl met een onmiskenbare Nederlandse achtergrond.

Tekst - Peter Verhoeff (Stichting In Arcadië) en Willem Zieleman (Nationaal Museum Paleis Het Loo)
Fotografie - Peter Verhoeff, Panoramio en Stichting In Arcadië

Een team van Nederlandse specialisten: Marieke Kuipers van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Peter Verhoeff van Stichting In Arcadië en Willem Zieleman van Paleis Het Loo, werkt al enkele jaren aan het restauratieplan voor deze 'Hollandse tuin'. Het restauratieproject komt voort uit het project 'Gemeenschappelijk Cultureel Erfgoed' (GCE), dat de Rijksdienst Cultureel Erfgoed uitvoert in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Tsaar Peter de Grote (1672-1725) had een grote interesse voor de Republiek der Verenigde Nederlanden. De tsaar deed met zijn reizen, de 'Grote Ambassades',

Hollandse tuin met de ruïne van de voormalige directeursvilla gelegen aan één van de waterbassins.

thema
bedrijfs-
tuinen

Hollandse tuin; de actuele situatie.

Het restauratieplan voor de Hollandse tuin, met detail.

veel inspiratie op voor zijn ingrijpende moderniseringsprojecten in Rusland. Zijn bezoeken aan Nederland leidden tot een intensieve en langdurige uitwisseling van wetenschap, kunst en cultuur en brachten in korte tijd veel Nederlanders naar Rusland.

Ensemble fabriek en tuin

In 1722 gaf Tsaar Peter de Grote, in het kader van de modernisering van Rusland, opdracht aan de Nederlander Jan (Ivan) Tames de textielindustrie van Jaroslavl te moderniseren. Op een gravure uit 1731, die een panorama op Jaroslavl weergeeft, neemt de net gerealiseerde 'Hollandse Manifaktura' een prominente plaats in. Het omheinde terrein bestaat uit een serie grote waterbassins, woon- en werkgebouwen en twee windmolens (!).

In het hart van het complex ligt een grote, vierkante, door bomen omgeven tuin. Uit onderzoek bleek dat de tuin een gecombineerde sier- en nutstuin was. De tuin is in regelmatige vakken verdeeld door een rechthoekig en radiaal padenpatroon. De padkruisingen zijn versierd met vier fonteinen en vier beelden van naakte vrouwen. In het midden van de tuin staat een achthoekig tuinkabinet, dat veel lijkt op de kabinetten en theekoepels, zoals die op buitenplaatsen in Nederland voorkomen. De inrichting van de tuin is volledig conform de tuinmode in Nederland aan het begin van de achttiende eeuw. Een dergelijk ensemble van fabriek en tuin komt in de achttiende eeuw in Nederland vaker voor maar is een zeldzaamheid in Europa. Het complex is typerend voor het streven van Peter de Grote om de moderne ideeën met betrekking tot de samenhang tussen wetenschap, kunst, techniek en goed koopmanschap in Rusland te verspreiden.

Na de Russische omwentelingen van 1989 raakte het terrein buiten gebruik en momenteel liggen de restanten van de historische tuin er verwaar-

loosd bij. Het gebied is door de Russische monumentenzorg tot beschermd monument verklaard, en er bestaat een grote wens om tot een restauratie van het beschermde gebied en revitalisering van de omgeving te komen. Omdat de Hollandse tuin een dragende factor van de identiteit voor de omgeving is, zal de restauratie van de tuin in nauwe samenhang plaats moeten vinden met de herontwikkeling van de gehele stadswijk. De ligging van de tuin nabij de druk bezochte historische binnenstad (werelderfgoed) maakt dat cultuurtoerisme een kansrijke rol kan spelen in de toekomst van het gebied.

Restauratie

Het restauratieplan bestaat uit de reconstructie van de Hollandse tuin, en als contrast de aanleg van een hedendaagse Nederlandse tuin aan de achterzijde van de voormalige directeurswoning.

Bij het restauratieontwerp is rekening gehouden met de achttiende-eeuwse proportieeler en ontwerptradities, waarbij geometrie en uitlijning centraal staan en variatie wordt bereikt door een decoratieve afwerking van de padkruisingen. Er is gekozen voor de aanplant van een 'lijst' van lindenbomen. De grote vakken zijn ingeplant met fruitbomen in bloemrijk grasland. De paden zijn afgezet met plantbedden. Deze zijn gevuld met afwisselend bessenstruiken, historische rozen, bloeiende planten en bolbloemen, geschikt voor het Russische klimaat.

In de strook achter de voormalige directeursvilla is, aansluitend op de historische tuin een ontwerp gemaakt voor de aanleg van een tuin in hedendaags Nederlands jasje. Er is een strakke tuin ontworpen met geschorren hagen en een 'perennial meadow', die wonderwel past bij de te restaureren Hollandse tuin en de classicistische stijl van de directeursvilla.

Gravure van Jaroslavl uit 1731 door Rostovtsef. Bron: Jaroslavl Museum te Jaroslavl, Rusland.